

נראה אור

חג הסוכות תשפ"ז
גליין שמו שנה ז

באור דבורה"ק מלעכוויטש קוידענע

{ שניני אור }

בעיר אחת ביקשו החסידים לבנות לעצמם בית כנסת, אך המתנגדים לדרך החסידות התנגדו לכך בנחרצות. לאחר הפצרות מרובות נאותו להם המתנגדים, אך בתנאי שלא יבנו בבית הכנסת בית שני. ידעו המתנגדים שדווקא בפארברענגען שבבית שני מתרגמים את השגות החסידות לשפת המעשה.

כשבנו החסידים את בית הכנסת לא עמדו בפיתוי ובנו אף בית שני. כששמעו על כך המתנגדים קראו להם לדין תורה לפני רבי הלל מפאריטש - מגדולי חסידי הבעל התניא.

אמר להם רבי הלל: הנה כבר קיימים שתי מחלוקות על ענין השני. הבורא יתברך אחד ואין שני. המתנגדים מפרשים שאין אלקים זולתו, אך דעת החסידים שלא קיימת כל מציאות מבלעדי מציאותו יתברך.

המחלוקת השנייה היא על שני הנטיות שקיימות בנפשנו - לטוב ולהפך. דעת המתנגדים שקיימת נפש אחת שפעמים נוטה לטוב ולפעמים להפך, אך דעת החסידים שקיימות שתי נפשות. הנטיות החומריות הן מהנפש הבהמית, והנטיות הרוחניות מהנפש השנייה - האלקית.

נענה רבי הלל: אם קיימים כבר שתי מחלוקות על ענין השני, לא יקרה מאומה אם תהא מחלוקת שלישית...

בראש השנה ממליכים את הבורא יתברך, כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו אני ראשון ואני אחרון - אחד ואין שני. ביום הכיפורים מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו - מסירים את כל המחיצות והנפש האלקית מתגלית במלוא יופיה.

בחג הסוכות זמן שמחתנו אוכלים שותים ושמים בסוכה - בבית שני, שם מכניסים את ההשגות הרוחניות לחיי המעשה.

הוסיפו החסידים על אותו מעשה כי בעצם שלושת ענייני השני קשורים זה בזה. האמונה שאין שום מציאות מבלעדי הבורא יתברך מחייבת שכל הנטיות החומריות אינם אלא כיסוי למציאות האמיתית - לנפש האלקית שכולה תשוקה לקל חי. אמנם כדי לחיות בפועל את ההשגות הנעלות הללו מוכרחים את עזרת הבית שני.

והרי כך מבאר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א את מהות חג הסוכות, בראש השנה ויום הכיפורים עומד היהודי ברומו של עולם, בקרבו בוערת אמונה בה' אחד ובלבדו אין אלא תשוקה להידבק באחד. אמנם כדי שיהא לדברים ביטוי מעשי מוכרחים להיכנס עם כל המציאות הגשמית לתוך הסוכה - צילא דמהימנותא.

הושענא יחידה ליחדך הושענא.

{ דברות קודש }

צילא דמהימנותא - אור האמונה שקיים תמיד

בעת שאין מרגישים אור האמונה, יש בהם אמונה מצד עצם מציאותם.

זהו ענין התקפות שאוסף איש יהודי בחג הסוכות, שאף בעת שאין מרגיש אור האמונה, יכול להתחזק באמונת ה' בכח האמונה המושרשת בנפשו.

איתא בשם משמואל (שבת חול המועד סוכות תע"ג) שמחיצות הסוכה הם כענין מחיצת ישראל לעתיד לפנים ממלאכי השרת, והוא מורה על אור המקיף, שהוא אור נעלה מאוד מצד עצם נשמות ישראל, ולכן אינו מאיר בשלמות בפנימיותם, אלא בבוא הזמן דלעתיד שיתגלה עצם נשמתם, ואזי תהא מחיצתם לפנים ממלאכי השרת, ועל ידי הסוכה זוכה היהודי להארה זו מעין דלעתיד.

ל"ל א' דסוכות אושפיזא דאברהם תשפ"ה

איתא ממרן הס"ק מלעכוויטש על הפסוק (שמות לד כב) 'חג האסיף תקופת השנה', כי מחג הסוכות אוספים תקיפות וחוזק לכל ימות השנה. והביאור, כי ענין הסוכה - צילא דמהימנותא, הוא אור המקיף, היינו האמונה המוטבעת באיש יהודי מצד עצם מציאותו, כדאיתא בגמרא (ברכות סג) גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרי, שהוא כח האמונה שיש בו בעצם מציאותו, אף בזמן שאין מאירה בגילוי במעשיו.

אמונה זו היא מכח אברהם אבינו, כי היתה עבודתו לפרסם אמונת ה' בעולם, ולא היה יכול להאיר לכל אחד בפנימיות נפשו, לכן האיר להם בבחינת מקיף שהוא למעלה ממדרגתם ואינו מאיר בפנימיותם. ואמונה זו נשרשה בורעו אחריו שאף

סוכה - התגברות היצר במקום ובמצב עראי

שלמות התשובה באותו מקום

והנה אמרו חז"ל (יומא פו:) היכי דמי בעל תשובה, באותו מקום וכו'. כי באמת חפץ כל איש יהודי לעשות רצון קונו, כדרך שאמרו (ברכות יז) גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך. לכן, בהיותו במקומו ומצבו הקבוע, אין היצר יכול כל כך לשלוט בו. לכן מתחכם היצר להוציאו ממצבו הקבוע והרגיל, כגון שמביאו לידי כעס, או לכל מיני מצבים ונסיגות שמאבדים ישוב דעתו, ואזי נקל לו להכשילו ח"ו.

לכן שלמות התשובה היא באותו מקום דווקא, כי נפילתו בחטא היתה על ידי שהביאו היצר למקום ומצב עראי שאינו

המשך בעמוד ז <<<

כתב הטור (אורח חיים תיז) ששלשה רגלים נתקנו כנגד שלשה אבות. חג הסוכות כנגד יעקב, דכתיב (בראשית לג ז) 'ולמקנהו עשה סוכות'.

טעם השמחה בחג הסוכות

בתפילה אומרים שחג הסוכות הוא 'זמן שמחתנו', וטעם השמחה, כיון שבחג הסוכות זוכה לתשובה מאהבה, ועל ידי זה זדונות נעשים לו כזכויות (יומא פו:), והרי תמיד שמח היהודי בקיום מצוה, כדכתיב (תהלים קט קסב) 'שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב', אם כן בעת זוכה שנעשים מעוונותיו מצוות, ודאי שמח שמחה גדולה.

משכני אחריו - הביאני המלך חדריו

בעת שזימרו בהקפות 'משכני אחריו' נרוצה הביאני המלך חדריו וגו' (שיר השירים א ד), נשאל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, כי 'משכני' הוא בקשה מה' יתברך שימשכני ויביאני אליו, ואם כן מהו שממשיך ואומר 'הביאני המלך חדריו', משמע שכבר הביאני אליו.

והשיב שבאם מבקש היהודי מה' יתברך בתשוקה אמיתית 'משכני אחריו', ואזי ארוץ אחריו, בתשוקה זו עצמה הרי הוא כבר נמצא בחדרי המלך.

שמיני עצרת תשפ"ג

שיעור מב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בגדרי מצוה הבאה בעבירה

חול המועד סוכות תשפ"ה

יסוד המנחת חינוך בפסול מהב"ע

גזולה מקרא ד'לך' ולא סגי בפסול דמהב"ע, כדרך שהקשו התוספות בדף ט.

כדי ליישב כל זה יש להקדים דברי המנחת חינוך הידועים (מצוה שכה) שכתב ליישב קושיית התוספות אמאי בעינן 'לך' למיעוטיה סוכה גזולה, תיפוק ליה משום מהב"ע. כי שני מינים יש במצוות עשה, יש שהם חיוב אקרקפתא דכל איש ישראל, כמו תפילין ואתרוג שאם מקיימה עושה רצון הבורא יתברך, כי כן ציווה לו המלך, ואם מבטל המצוה עושה נגד רצונו יתברך וענוש ייענש. ויש מצוות שאין חיוב לעשותם, כגון ציצית שהתורה לא חייבה ללבוש בגד של ארבע כנפות, ואם אינו הולך בבגד של ארבע כנפות אינו עובר רצון הבורא יתברך, רק אם הולך בבגד של ארבע כנפות חייב להטיל ציצית בבגדו.

ובסוכה יש בה שני חלקי המצוה, כי בלילה ראשון מחוייב לאכול כזית בסוכה, ואם לא אכל עושה נגד רצונו יתברך, אבל בשאר ימים אם רוצה אינו אוכל ואינו יושב בסוכה, רק אם אוכל מחוייב לאכול בסוכה, ואם אכל חוץ לסוכה עבר רצונו יתברך.

ישוב קושיית התוספות מפסול מהב"ע

והנה נראה הטעם שמהב"ע אינו יוצא בה, דהקב"ה אינו רוצה בכך ולא לרצון לפניו, דסניגור יעשה קטיגור, ויאני' ה' שונא גזל בעולה'. [וכפי שאומר הקב"ה לישראל 'אהבתי אתכם אמר ה'', וכיון שאוהב אותנו כל כך, איך נוכל לקיים מצוותיו בגזל ששנוי לפניו]. ומשום זה שייך לומר שלא קיים המצוה, כיון שאינו רצונו יתברך.

אמנם זה אינו אלא במצוה חיובית, שכיון שלא קיים המצוה עבר רצונו יתברך, כי הא בהא תליא. אבל במצוה שאינה חיובית, כגון ציצית וסוכה בשאר ימי החג, אם הם באים בעבירה, אף אם לא קיים בזה רצונו יתברך, אין זה כמי שביטל המצוה, אלא כמי שלא לבש בגד ד' כנפות או שלא אכל כלל, אבל אינו כמי שאוכל חוץ לסוכה, שהרי סוף סוף עושה מעשה המצוה, אלא שאינו לרצון לפניו יתברך.

ובזה נתיישב קושיית התוספות אמאי בעינן קרא למיעוטי סוכה גזולה, כי מטעם מהב"ע לא הוי מבטל מצוה אלא בלילה ראשון, אבל בשאר ימים לא הוי אלא כאילו לא אכל כלל. אמנם כיון שפסלה התורה בפירוש סוכה גזולה, אף בשאר ימים הוי כמי שאכל חוץ לסוכה, עד כאן תוכן דבריו.

יוצא נמי בגזול. ובתוספות (ד"ה מתוך) כתבו שדווקא הכא שהוא מדרבנן לא חייש למהב"ע.

דעת התוספות שמהב"ע פסול מדאורייתא

בתוספות (ד"ה משום דהוה ליה מהב"ע) והדתניא לקמן בפרק לולב וערבה 'לכם' משלכם להוציא את השאול ואת הגזול, משום שאול איצטריכא, דבלאו 'לכם' נפקא לן גזול משום מהב"ע, דאף על גב דקרא גבי קרבן כתיב, הוא הדין בכל המצוות דהוי דאורייתא, כדמוכח בריש הגזול קמא (בבא קמא צב.) הרי שגזל סאה של חיטין וטחנה ואפאה והפריש ממנה חלה, דאין זה מברך אלא מנאץ. ואם תאמר, לקמן דפסלינן לולב של אשרה ושל עיר הנדחת משום דמכתת שיעוריה, תיפוק ליה משום מהב"ע, ותו, אמאי שרינן דלאו אשרה דמשה. ויש לומר, דלא דמי לגזול דמחמת עבירת הגזול באה המצוה שיוצא בו, אבל הני, אטו מחמת עבירה שנעשית בו מי נפיק ביה וכו', עכ"ל.

ובמהר"ם מקשה, במה שהביאו התוספות ראייה דמהב"ע דאורייתא מהא דגזול סאה של חיטין וכו', מה טעם לא הביאו ראייה מדברי רבי יוחנן עצמו, שלמד פסול מהב"ע בלולב הגזול מהא דקרבן גזול פסול, הרי שמהב"ע אינו פסול רק בקרבן. ומתרץ שדברי רבי יוחנן יש לפרש, שכיון דאשכחינן פסול מהב"ע דאורייתא בקרבן, להכי פסלו רבנן מהב"ע בשאר מצוות, לכן הביאו תוספות ראייה מהא דגזול סאה חיטים, שמהב"ע בכל המצוות דאורייתא, עיין עוד שם.

דעת תוספות החולקים שמהב"ע פסול רק מדרבנן

והנה לעיל בדף ט. איתא שמהכתוב 'חג הסוכות תעשה לך' ממעטינן סוכה גזולה שאין יוצא בה, ובתוד"ה ההוא תימה תיפוק ליה משום דהוה ליה מהב"ע, דמהאי טעמא פסלינן אתרוג הגזול ביום טוב שני לקמן בריש לולב הגזול, ובהאי שמעתא גופה קשיא, דקאמר בשלמא ביום טוב ראשון בעינן 'לכם' משלכם, אלא ביום טוב שני אמאי, ומשני משום דהוה ליה מהב"ע, והשתא אם כן למה לי 'לכם' משלכם, ומיהו התם איכא לשינויי דאיצטריך למיעוטי שאול וכו', ויש לומר דטעמא דמהב"ע לאו דאורייתא אלא מדרבנן וכו'. והוא דלא כדברי התוספות בדף ל שמהב"ע פסול מדאורייתא. ומהרש"א ומהר"ם מקשים בדברי התוספות בדף ל אמאי מקשים מלולב של אשרה, ואינם מקשים מהא דפסלינן סוכה

הנביא אומר (מלאכי א ב-ג) 'משא דבר ה' אל ישראל ביד מלאכי, אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו הלא אח עשו ליעקב נאם ה' ואהב את יעקב, ואת עשו שנאתי' וגו'. כלומר, שאף שהם אחים, אוהב הקב"ה רק את יעקב. ובהמשך הכתובים (פסוק יג) מוכיח הקב"ה את ישראל שבעת שמביאים קרבן לפניו, 'והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה', ומכתוב זה נלמד פסול מצוה הבאה בעבירה (סוכה ל.).

'לכם' נוהג רק ביום טוב ראשון

במתניתין (סוכה ריש פרק ג) לולב הגזול והיבש פסול. ובגמרא (שם) קא פסיק ותני לא שנה ביום טוב ראשון ולא שנה ביום טוב שני, בשלמא יבש הדר בעינן וליכא אלא גזול בשלמא יום טוב ראשון דכתיב 'לכם' משלכם אלא יום שני אמאי לא, כי במקדש נוטלים לולב כל שבעה מדאורייתא, אבל בגבולין מצוה מדאורייתא ביום ראשון בלבד, כדכתיב (ויקרא כג ז) 'ולקחתם לכם ביום הראשון', ובשאר ימים אינו אלא מדרבנן, מתקנת ריב"ז שהיא לולב ניטל במדינה כל שבעה זכר למקדש. ובתוספות (ד"ה בעינן) מבארים הטעם שהדר נוהג אף בשאר ימים, ו'לכם' וכן לקיחה תמה נוהג ביום ראשון בלבד, כיון שתיקנו רבנן נטילה בשאר ימים כעין דאורייתא, לכן בעיקר הלקיחה, כגון ד' מינים ולקיחה לכל אחד, תיקנו אף בשאר ימים, וכן בהדר משום הידור מצוה, אבל 'לכם' ושאול שאינו אלא פרט במצוה לא תיקנו בשאר ימים.

הטעם שלולב הגזול פסול

על כל פנים 'לכם' נוהג רק ביום ראשון, ומה טעם גזול פסול בשאר ימים, אמר רבי יוחנן משום רשב"י, משום דהוה ליה מהב"ע, שנאמר 'והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה', 'גזול' דומיא ד'פסח', מה פסח - שצולע ברגלו לית ליה תקנתא, אף גזול לית ליה תקנתא, לא שנה לפני יאוש ולא שנה לאחר יאוש. בשלמא לפני יאוש, 'אדם כי יקריב מכם' אמר רחמנא, ולא ידיה הוא, אלא לאחר יאוש הא קניה ביאוש, אלא לאו משום דהוה ליה מהב"ע.

ובהמשך הגמרא איתמר נמי, אמר רבי אמי יבש פסול מפני שאין הדר, גזול פסול משום דהוה ליה מהב"ע. ופליגא דרבי יצחק, דאמר רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל לא שנו אלא ביום טוב ראשון, אבל ביום טוב שני מתוך שיוצא בשאול

דברי האחרונים בחידוש המנחת חינוך

האחרונים דנו הרבה בדברי המנחת חינוך, ובשערי יושר להגרש"ש (ג'ט) נחלק עליו וכתב שלדברי המנח"ח גדר החיוב במצוה קיומית, כגון סוכה בשאר ימים, שאסור לאכול חוץ לסוכה, ממילא אף אם הוא מהב"ע ולא קיים בזה מצוה אינו כמי שביטל המצוה, שהרי סוף סוף לא אכל חוץ לסוכה. אמנם דעת הגרש"ש שבעת שבא לאכול בסוכה חייבתו תורה לישב בסוכה ושוב הוא כמצוה חיובית, ממילא אם הוא מהב"ע ביטל המצוה.

והנה הגרש"ז אורבך במנחת שלמה (חלק א סימן א) הביא דברי המנחת חינוך וכתב שמדברי התוספות נראה דלא סברי כוותיה, שהרי התוספות בדף ט הקשו אמאי בעינן בסוכה 'לך' למיעוטי סוכה גזולה ולא סגי בטעמא דמהב"ע, ולא תירצו כדרך שתירץ המנחת חינוך, אלא שמהב"ע הוא מדרבנן.

וכתב עוד שמדברי המשנה ברורה מדויק דלא סבר כדעת המנח"ח, שכתב בביאור הלכה (סימן ט סעיף ג) שאם נוטל אדם טלית הקהל בעת שעולה לתורה ומסתמא אין מכוון לקיים מצוות ציצית, כיון שמצוות צריכות כוונה אינו מקיים בזה המצוה, ונמצא מבטל מצות עשה דציצית. אמנם לדברי המנחת חינוך עיקר מצות ציצית שלא ילך בד' כנפות בלא ציצית, ואם כן אף אם אין מקיים המצוה בלא כוונה, אי אפשר לומר שהלך בד' כנפות בלא ציצית.

פסול מהב"ע בשוחט בשבת

והנה בגמרא (חולין יד.) איתא השוחט בשבת אף על פי שעבר שחיטתו כשרה. ומקשה בשו"ת מהרשד"ם (יו"ד סי' קטו) למאן דאמר בגמרא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, מה טעם שחיטתו כשרה. ולכאורה כמו כן יש להקשות אמאי אין השחיטה נפסלת מטעם מהב"ע. ונראה מזה כדברי המנח"ח, שכיון שמצות שחיטה אינה מצוה חיובית, רק שאסור לאכול שאינו שחוט, ממילא אף אי הוא מהב"ע אין השחיטה נפסלת, כי סוף סוף לא אכל שאינו שחוט.

אכן על הקושיא מהא דאי עביד לא מהני, יש מתרצים שכיון שהיה יכול לשחוט בהיתר שלא בשבת לא אמרינן אעל"מ. אמנם לגבי מהב"ע יש לעיין אי שייך לתרץ כן.

כי הנה בשו"ת מחנה חיים (סימן יט) מביא שהקשו לו בדברי התוספות שהקשו מה טעם בעינן קרא ד'לכם'

למיעוטי לולב הגזול, תיפוק ליה משום מהב"ע. שהרי כתבו התוספות שולוב של אשרה לא מקרי מהב"ע כיון שאין המצוה מחמת העבירה, ואם כן יש לומר שאצטריך קרא למיעוטי לולב הגזול באופן שנתן לחברו לולב מתנה על מנת להחזיר והמקבל אינו רוצה להחזיר ונמצא שגזל בידו, שכיון שבהיתרא אתי לידיה ואינו גזל אלא מחמת שעתה אינו מחזירו לבעליו, נמצא שאין המצוה באה מחמת עבירת הגזל.

מהב"ע - המצוה מתקיימת על ידי העבירה

מתרץ המחנה חיים שבלולב של אשרה לא הוסיפה העבירה שום כח ועזר בקיום המצוה, כי מה ענין מה שעבדו את הלולב להא שנוטלו למצוה, אבל לולב הגזול שאין הלולב אצלו אלא על ידי שגזלו, נמצא שיוצא בו על ידי עבירת הגזל, ולזה פסול משום מהב"ע.

וכן הוא מה שמקשים שם התוספות אמאי בעינן קרא להא דאין יוצאין ידי מצה בטבל הא הוא מהב"ע, שכיון שמוכרח לעבור העבירה כדי לקיים המצוה, מפסיל משום מהב"ע. וממילא, במתנה על מנת להחזיר, אף שיכול להשיבו לבעליו ואזי נמצא שהיה הלולב שלו, מכל מקום אם לא החזירו, נמצא שגזל היה בידו, ואזי מה שיצא בו ידי חובתו לא היה אלא על ידי איסור גזילה, ולזה אם לא החזירו, פסול משום מהב"ע ולא הוא כלולב של אשרה, עד כאן תוכן דבריו.

ובאמת בפני יהושע מבאר דעת רבי יצחק בגמרא, שביום טוב שני מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול, שכיון שיכול לשאול הלולב ולצאת בו בהיתר יוצא אף בגזול, כי אין נחשב שהמצוה מחמת העבירה. אמנם רבי יוחנן שסבר שגזול פסול אף ביום טוב שני, בעל כרחך סבר שאף שבידו לשאול הלולב ולקיים המצוה בהיתר, עתה שמקיים המצוה על ידי גזילה, מפסיל משום מהב"ע.

משוחט בשבת מוכח כדעת המנחת חינוך

היוצא מזה לגבי שוחט בשבת, שאף שעל הקושיא מהא דאעל"מ יש מתרצים שלא נפסל מחמת זה כיון שהיה יכול לשחוט בהיתר בחול, לגבי פסול דמהב"ע יש לעיין אם יש לתרץ כן, שהרי נתבאר שאף ביכול לקיים המצוה בהיתר, באם עתה לא נתקיים אלא באיסור, מפסיל משום מהב"ע. ואם כן מהא שאין השחיטה בשבת נאסרת משום מהב"ע, מוכח כיסוד המנחת חינוך, שמצוה שאינה חיובית ואין באה אלא להתיר האכילה, אין בה פסול מהב"ע.

והנה עיקר קושיית הגרש"ש על יסוד המנחת חינוך, שמתוספות בדף ט מוכח דלא סברי כוותיה, שהרי הקשו מה טעם בעינן קרא למפסל סוכה גזולה ולא סגי בפסול מהב"ע ותירצו דמהב"ע פסול מדרבנן, ולא תירצו כתירוץ המנחת חינוך, שמלבד בלילה הראשון לא שייך בסוכה מהב"ע כיון שאינה מצוה חיובית.

מחלוקת ר"י ורבינו תם בפסול מהב"ע

כדי ליישב זה יש להקדים, דבגמרא בבא קמא (יט.) בתוד"ה אמר עולא נחלקו רבינו תם ור"י בדינא דמהב"ע, דלר"ת הפסול הוא אף אם עתה כבר אין עבירה כגון שקנה הגזילה ביאוש ושינוי רשות, ולר"י אם כבר אין העבירה בעולם לא מפסיל משום מהב"ע. ומקשו התוספות לדעת ר"י, מהא דגזל סאה חטים וטחנה ואפאה והפריש ממנה חלה אין זה מברך אלא מנאץ, שכיון שקנאה בשינוי אין כאן עבירה. ותירצו לענין ברכה להזכיר שם שמים עליו יש להחמיר יותר. ויש להמתיק עוד הטעם שלענין ברכה מחמירין במהב"ע, על פי מה שכתב הריטב"א (פסחים ז.) כתב הרי"ט ז"ל שטעם שאמרו חז"ל לברך על המצוה עובר לעשייתו, כדי שיתקדש קודם בברכה ויגלה ויודיע שהוא עושה אותה מפני מצות ה' יתברך. וכיון שזוהו טעם אמירת הברכה, אם מקיים המצוה בעבירה והוא שנוי לפני ה' יתברך, ודאי אין יכול לברך ולהודיע בזה שעושה עתה מצות ה'.

מדוע אין פסול בחלות ההפרשה משום מהב"ע

עתה נבוא חשבון כי בתוספות בדף ל כתבו שאין לומר שמהב"ע פסול מדאורייתא רק בקרבן, שהרי אמרו הרי שגזל סאה חטים וכו' אין זה מברך אלא מנאץ, ומזה שהביאו משם ראייה מוכח שלא סברי כדעת ר"י שהפסול משום הברכה, דאם כן אין להביא מזה ראייה לפסול מהב"ע בכל מקום, אלא ודאי סברי כדעת ר"ת, שאף אם כבר אין העבירה בעולם, מפסיל משום מהב"ע.

והנה בהא דגזל סאה חטים, לכאורה היה מקום לדון על עצם הפרשת החלה שאין חל מטעם מהב"ע, ומה טעם אין דנים אלא על הברכה. והרמב"ן במלחמות ריש לולב הגזול כתב, שוודאי ראב"י לא קאמר שאינה חלה וכו', ולא אמר אלא לענין הברכה וכו'. ובזה מיישב הא דגזל סאה חטים וכו' לדעת הסוברים שאחר שאין העבירה בעולם ליתא משום מהב"ע. אמנם התוספות דידן שלא סברי כן, יש לעיין מה טעם חלה ההפרשה ולא מפסל משום מהב"ע.

דעת התוספות כיסוד המנחת חינוך

אלא ודאי סברי התוספות כדעת המנחת חינוך, שכיון שאין מצות הפרשת חלה מצוה חיובית, רק כדי להוציאו מידי טבל ולהתירו באכילה, לא שייך בזה מהב"ע, כי אף שאין המצוה עולה לרצון, סוף סוף אינו כמי שאכל טבל. ולזה אף על גב שסברי כדעת ר"ת ששייך פסול מהב"ע אף היכא שכבר אין העבירה בעולם, לגבי עצם ההפרשה לא אמרינן דהוי מהב"ע.

אמנם לגבי הברכה אמרו שהוא מנאץ, כי הברכה היא ככל מצוה חיובית ששייך בה פסול מהב"ע, ומזה הוכיחו התוספות שבכל מקום מהב"ע פסול מדאורייתא.

ישוב קושיות האחרונים בדברי התוס'

בזה תתיישב קושיית האחרונים בדברי התוספות בדף ל, דהא דבעינן 'לכס' בלולב אינו אלא למיעוטי שאלו, כי גזול מפסל משום מהב"ע. והקשו התוספות, מה טעם לולב של אשרה לא מפסל משום מהב"ע. ולכאורה מה טעם לא הקשו מהא דבעינן 'לך' למיעוטי סוכה גזולה ולא סגי בפסול דמהב"ע, כדרך שהקשו התוספות בדף ט. כי אחר שנתבאר שמוכח מדברי התוספות שסברי כדעת המנחת חינוך, ממילא ליכא להקשות מסוכה גזולה, כפי שתירץ המנחת חינוך.

ועוד יתיישב בזה מה שהקשה המהר"ם בדברי התוספות בדף ל, מה טעם הביאו ראייה שמהב"ע פסול מדאורייתא בכל מקום מהא דגזול סאה חטיין וכו', ולא הביאו ראייה מדברי רבי יוחנן גופא דיליף פסול מהב"ע בלולב הגזול מקרבן.

כי רצו התוספות להוכיח שיטתם כיסוד המנחת חינוך, כדי לבאר הטעם שאין להקשות מסוכה גזולה, ולזה הביאו ראייה דווקא מהא דגזול סאה חטים וכו', שמזה שאין הפסול בעצם ההפרשה מוכח שבמצוה קיומית אין שייך פסול מהב"ע כנ"ל. אבל התוספות בדף ט שמקשו מסוכה גזולה ולא סברי כדעת המנחת חינוך, אכן אין מביאים ראייה לפסול מהב"ע מהא דגזול סאה חטים, רק מהא דפסלינן הכא לולב הגזול מטעם מהב"ע, ודו"ק.

ישוב קושיית הגרש"ז על המנחת חינוך

אחר הדברים האלה נתישבה בס"ד קושיית הגרש"ז על המנחת חינוך, שממה שלא תירצו התוספות כתירוצו על הקושיא מסוכה גזולה, מוכח דלא סברי כוותיה. כי אמנם התוספות בדף ט לא סברי כוותיה, אבל התוספות בדף ל שפיר סברי כוותיה.

שאלה מאחד הרבנים: הזכירו מקודם שאחר הפעולות נמשכים חלבבות (פפר החינוך מצוה טז), ועל ידי שמחנכים מתחילה את הבחור לחלק החיצוני שבתפילה, אט אט הוא נכנס לחלק הפנימי. אמנם לפעמים קורה ההיפך, שהוא מתרגל לתפילה חיצונית ונשאר רק בחלק זה.

תשובה: ודאי שכן הוא, ולכך אכן יש לבחון היכן הוא עומד ולסייע לו לבוא להרגשה פנימית יותר, כגון ללמוד עמו בספרי חסידות על ענין התפילה כדי שיקבל חיבור פנימי לתפילה. אלא שבלימוד ספרי חסידות יש קודם ללמד אותו כיצד לומדים ספר חסידות, כי מתחילה הבחור לומד את הדברים בלא להבין שזה קשור אליו, ורק אחר שמתרגל ללמוד באופן שהוא מוצא את עצמו בדברי הספר, יועיל לו הלימוד ליצור בנפשו חיבור פנימי לתפילה.

אמנם בעת שמכוונים את הבחור לחיבור אמיתי יותר, יש להיזהר לא לשבור אותו. אמנם קיים מהלך כזה בחינוך, אבל רק למומחה גדול מותר לעשות זאת, כפי שלערוך ניתוח מותר רק לרופא מומחה, כי מי שאינו מומחה, אף פעם אינו יודע מתי הוא חותך והכיצד הוא יתפור את החתך. ועוד שלפעמים לשבור את השני בא יחד עם איזו נגיעה אישית, לכן צריך להיזהר מאוד בענין זה.

באופן כללי יש למשש את הדופק של הבחור ולראות מתי הוא כבר כלי מוכשר להיכנס לעולם פנימי יותר, ראשית רואים את התנהגותו בסדרים ובשיעורים, ועוד רואים אילו דברים מפריעים לו, כמה הוא רגיש, כמה הוא מקבל, וכמה הוא מחובר כבר לאיש צוות שממנו הוא יכול לקבל, וכשרואים שהוא כבר מוכשר לכך, ניתן לכוון אותו שייכנס לפנימיות העבודה.

דבר אחד ברור, כפי שרופא אינו נותן תרופה אם אין לו מידע ברור שזו התרופה הנכונה, כך לא ניתן לדבר עם בחור בצורה רצינית יותר אם לא ברור שהוא בשל לקבל את הדברים. לכן טוב שיושבים יחד אסיפות צוות כדי לדעת היכן עומד כל בחור. המתנה הגדולה ביותר לבחור בשנים אלו היא שיש אדם שמעניין אותו באמת שיצליח, ואת זה יכול כל איש צוות לתת לכל בחור.

שאלה מאחד הרבנים: הישיבה מציבה לעצמה יעדים שאותם נדרש כל בחור למלא. אמנם אם רוצים ליצור חיבור, נדרשת לכאורה יותר גמישות.

תשובה: כמדומה שזה דורש יותר השקעה מגמישות. אמנם נכון שלפעמים נראה שיש להוריד את רף הדרישות כדי שיהא יותר חיבור, אבל האמת שמוכרח להיות רף, ותפקידנו להשקיע כח כדי לחבר את הבחור לרף הקיים.

לא נכון להחליט שעדיף לקבוע את סדר הלימוד למשך שעה במקום שעתיים וחצי, כדי שהבחור ירגיש יותר טעם וחיבור בלימוד, אלא קובעים רף שבחורים רגילים ובריאים יכולים להיות מחוברים אליו, ואז עובדים הן באופן כללי והן באופן פרטי כדי לחבר את הבחורים לדבר. כי אם יש רק את הרף ולא את החיבור הפסידו דבר עיקרי מאוד, אבל אם אין כלל רף מפסידים את כל הישיבה.

כאותו מעשה באדם שבאו אליו אורחים חשובים והגיש לפניהם מים לסעודה, והסביר להם שהלך לקצב כדי לקנות בשר משובח לסעודה, ואמר לו הקצב שיביא לו בשר משובח כמו שומן. מדבריו הבנתי ששומן עדיף מבשר, והלכתי לחנות אחרת לקנות בה שומן. אמר לי המוכר שיש לו שומן שמן כשמן. הבנתי ששמן עדיף משומן, והלכתי לקנות שמן. אמר לי המוכר שיש לו שמן צלול כמים. הבנתי שמן עדיפים משמן ולכן הבאתי מים...

צדיקים השתמשו במשל זה כדי לבאר, שלפעמים מתוך שמחפשים יותר מדי את האמת, מאבדים את הדבר עצמו. כי כשהבשר משובח כמו שומן הרי זה טוב, אבל אם מחפשים יותר מדי את האמת, נשארים לבסוף עם מים. כך גם בישיבה, ודאי שצריך לעבוד תמיד שהבחורים יהיו מחוברים לדברים, אבל אין זו סיבה לוותר על הרף שברוך ה' מתאים לבחורים שלומדים בישיבה. הרף הקיים כיום בישיבה, בעיון, בבקאות, בתפילה ובכל הענינים, הוא רף נכון ואין צורך לגרוע ממנו. תפקידנו להשקיע שהבחורים יהיו מחוברים חזק לדברים.

שאלה מאחד הרבנים: השנה מדברים ברוך ה' על הספק לימוד של כמאה דף. האם עדיף להוריד מכמות הדפים ולערוך יותר חזרות, כדי שהבחורים ידעו את

למען ידעו דורותיכם

מתוך שיחת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בדרכי חינוך התלמידים

יום עיון לרבני צוות ישיבתנו הקדושה

אסרו חג השבועות תשפ"ב - נתניה

בחלק הראשון של השיחה שנדפסה בסייעתא דשמיא בגליון חג הפסח תשפ"ב, מבאר אדמו"ר שליט"א באריכות שתפקיד המהנדס ליצור בנפש הבחור חיבור לתורה, לתפילה ולכל ענין בעבודת ה'. בגליון זה מובא בס"ד חלקה השני של השיחה, בה ממשיך אדמו"ר שליט"א לבאר כיצד יוצרים חיבור נכון ובפרט בלימוד התורה

הדפים טוב יותר, ואז תהא להם יותר שמחה בלימוד, או שדווקא ריבוי הכמות יביא את השמחה לבחורים.

תשובה: אכן יש כאן שני צדדים, כי מחד גיסא, אכן כדאי שבחור יראה שיש בידו כמות גדולה של דפים, ומאידך גיסא, שמונים דף שיודעים באופן שאם ישאלך אדם אל תגמגם לו, מרשימים יותר ממאה דף שלא יודעים כראוי. כפי שאני בחנתי פעם בחור מהישיבה שני פרקים, והתפעלתי מהאופן ששלט בהם.

אמנם כדי לענות על השאלה, יש קודם לברר מהי בעצם תועלת החזרה. האמת ששמעתי על אחד מגדולי הדור הקודם זצ"ל שלא אחז כל כך מחזרות, ואף שמעתי בשם אחד מזקני חשובי ראשי הישיבות שליט"א שאמר שלחזור יש זמן בגיל שישים. אמנם אני איני נכנס כעת לנקודה זו, אלא להבין את התועלת שיש בחזרה.

בעולם התורה מקובל שיש לחזור על כל דבר ארבע פעמים, כי בפחות מזה עדיין לא נקרא שלמדו כראוי. אמנם מעבר לזה, יש להתבונן מה תוסף חזרה נוספת, כי כפי שהחזרות הראשונות מועילות לזכור את הלימוד לתקופה מסוימת, חזרה נוספת תועיל לזכור זאת לתקופה ארוכה יותר, אבל עדיין זה לא יעזור שיזכור את לימודו עד זקנה ושיבה.

לכן הרבה יותר ממה שחשובה החזרה, חשובה צורת הלימוד. כאשר בחור לומד ביום עמוד גמרא, אם ישאלו אותו בסיום הלימוד מה למדת היום, האם הוא יוכל לענות בבהירות. יש להרגיל את הבחור ללמוד בצורה ברורה, כך בפעם הראשונה, וכך בפעם השנייה והשלישית, וכאשר לומד ארבע פעמים באופן שהדברים ברורים ומסוכמים, הם נחקקים במוחו לאורך ימים. היוצא מזה לגבי השאלה האם להוריד בכמות הדפים כדי

להוסיף בחזרות, מכיון שחזרה נוספת גם תועיל רק לזמן מוגבל, לכאורה לא כדאי להוריד בכמות הדפים כדי להוסיף בחזרות. אמנם במה שכדאי להוסיף הוא בצורת הלימוד בבהירות ובסיכום כראוי, וכדי שהלימוד יהא בצורה יותר ברורה ומסוכמת, לכאורה כדאי אף להוריד בכמות הדפים.

שאלה מאחד הרבנים: אחד הבחורים שאל האם ילמד מאה דף באופן שיוכל להיבחן עליהם בעל פה, או עדיף שילמד חמישים דף באופן שישלוט בהם בצורה מדויקת.

תשובה: אין ספק שצריכים לשלוט בכל הש"ס. אמנם כמובן לא מגיעים לכך ביום אחד, וכדי להגיע לכך, ראשית כל, יש ללמוד בצורה נכונה. כפי שכבר אמרנו, צורת הלימוד הנכונה שלומדים בבהירות, ובסיום הלימוד מסכמים את הדברים בצורה ברורה. אף שיש דברים שבלמוד בפעם הראשונה עדיין אינם מובנים לגמרי ונעשים מובנים רק בלימוד השני והשלישי, אבל הדברים שמובנים בלימוד הראשון צריכים להיות ברורים ומסוכמים. לכן לדעתי, כאשר מגיעים בלימוד הבקאות לתוספות שבנוי על סוגיא שנמצאת מספר דפים אחר כך, עדיף לדלג על התוספות וללמוד אותו אחר שילמדו את

הגמרא שם. כי עיקר ההצלחה בלימוד כאשר הבחור מרגיש מחובר לדברים, כאשר הקושיה שמקשים אכן קשה לו והתירוץ מיישב לו את הקושי. אמנם אם לומדים תוספות שבנוי על גמרא אחרת, למרות שהמגיד שיעור יכול להסביר את הדברים מקופיא, אבל הבחור עדיין לא מרגיש שהקושיה והתירוץ הם שלו עד שלומד את הגמרא שם, כפי שתוספות הקשה את קושייתו לאחר שלמד את הגמרא שם.

אמנם בלימוד בעיון מתעמקים בכל תוספות בחלקים שנדרשים להבנת עומק הסוגיא, אבל בבקאות תוספות ששייך לגמרא לקמן ניתן להשאיר לחזרה. כאשר התוספות שייך למסכת אחרת אין אפשרות כזו, אבל כאשר זה שייך לגמרא לקמן, כדי שהבחור יצא מהלימוד עם תמונה ברורה, עדיף לדחות את לימוד התוספות אחר שלומדים את הגמרא לקמן. איני אומר קבלו דעתי, אבל כך נראה לי וכך אני נוהג.

תכלית הדברים, שעיקר הלימוד כאשר בחור יוצא מהלימוד כפי שיוצא להבדיל מקריאת ספר, שיודע לומר מה מסופר בו. וכאשר לומדים כך בפעם ראשונה, בלימוד בפעם השנייה הדברים נעשים ברורים יותר, ובפעם השלישית ברורים עוד יותר, עד שאחר ארבע פעמים שלומד בצורה ברורה ומסוכמת, הדברים מונחים במוחו בצורה מסודרת וברורה. זהו עמל התורה האמיתי, שאדם מבהיר ומסכם את הדברים עד שהם מחוורים כשמלה, וזו גם העצה האמיתית לזכרון.

כפי שבלמוד העיון משקיעים שהבחור יבין בבהירות את הסברות, כך בבקאות יש להשקיע שהבחור יצא עם הגמרא בצורה ברורה. אף השיעור עליו להיות בצורה כזו שבחור יצא מהשיעור עם דברים ברורים ומסוכמים. כך היה הגר"א גנחובסקי זצ"ל נוהג שכל יום בסיום השיעור היה מסכם מה שלמדו באותו יום. ולא רק בסיום השיעור יש לסכם, אלא אף אחר שלמדו קטע גמרא או תוספות, יש לסכם את מה שלמדו בצורה ברורה.

ניתן לגשת לבחור אחר השיעור ולשאול אותו האם יודע מה למדו היום, כמובן ללא לחץ, רק בנעימות ובחביבות. יש להסביר לבחור שאם לומדים ללא בהירות, אף שקיימו מצוות תלמוד תורה, עדיין אין זה הלימוד הראוי. יש להאזהב על הבחור את הלימוד בצורה אמיתית, ללא שירמה את עצמו, עד שהוא יהנה ללמוד בצורה ברורה ומסוכמת. אחד מהסייעתא דשמיא הגדולים כאן בישיבה, שצוות הישיבה כשמו כן הוא, שכולם בצוותא ומאוחדים בעבודת הקודש, ואין זה רק שם מושאל.

נצרכים עוד הרבה תפילות שלא נכשל ונוכל להמשיך בעבודת הקודש, בפרט שבשנה הבאה מניין הבחורים בישיבה כפול בעזרת ה'. יעזור ה' יתברך שיהא הכל עם הרבה סייעתא דשמיא.

ראש החבורה: להיכנס עם כל הגוף לתוך המצווה - כך הפליא מרנא הס"ק מלכוויטש זי"ע את מצוות סוכה, והגוף - גוף שנתקדש ביום הכיפורים, גוף שהתעלה והאיר באור החמשה עיניים, אוזניים ששמעו את השם הנכבד והנורא יוצא מפורש מפי כהן גדול, ואף בזמן הזה שאין אנו זוכים לדאבוננו לשמוע בחוש, מכל מקום נפשנו ונשמותינו בהחלט מרגישות את קדושת השם המפורש ביום הכיפורים.

הגוף הזה נכנס לסוכה, מתקדש ומיטהר ומתעלה עד מאד! מהאר"י הקדוש איתא כי הארת סוכה הוא אור של מקיפין, אור שמקיף את כל קומת האדם מרישא ועד גמידיא, ככלל בימים אלו יש חלקי עבודה נוספים בהארת המקיפים, מקיפין את הבימה עם ד' המינים בכל יום, בהושענא רבא מקיפין שבע פעמים, ובשמיני עצרת ושמוח"ת מקיפין את הבימה עם הספר תורה שבע הקפות שלוש פעמים.

ברוך מרדכי: ראש החבורה סידר את הדברים באופן נפלא! בהתבוננות נוספת נראה כי שלושה סוגי הקפות יש לנו בימים קדושים אלו, אחד בו אנחנו נכנסים לסוכה והסוכה היא זו שמקיפה ואופפת אותנו, שומרת עלינו היטיב מכל רוחות רעות, אבל בשני ההקפות הנוספות, אנחנו אלו שמקיפים, בהקפות של ההושענות מקיפים אנו את הבימה, מנהג קדום שכבר מובא בספרי הגאונים שאדם עומד על הבימה וספר תורה בידו, ובהקפות של שמחת תורה אנו מקיפין את הבימה כשאנחנו אווזים את הספר תורה בעצמו, יש לבאר הדברים.

אהרן יוסף: אני בטוח שידידנו ר' יעקב יצחק ייטיב להסביר לנו את עומק הדברים, אך קודם לכן אשמח באם מישוה מבני החבורה יוכל לבאר לי בפשטות מה הם 'מקיפים', מה קורה בסוכות, מי מקיף? את מה הוא מקיף? את מי אנחנו מקיפים? אשמח לביאור פשוט בדרכי העבודה.

שלמה חיים: אורות מקיפים הוא יסוד גדול ועיקרי בעבודת הבורא ית"ש, לשבר את האוזן נמשילו למציאות גשמית, בית גדול ונאה לא יוכל להיות בשום אופן ללא שער וגדר המונע מזרים להיכנס לתוכה, מים חיים - נעימים וקרים ככל שיהיו - לא יוכלו להגיע לשימוש ללא כלי קיבול, האדם ניכר לפי הלבושים שלובש ומקיפים אותו, כל מציאות גשמית זקוקה לכלי שתעטוף ותקיף אותה, הכלי יכול להיות מתעתע לפעמים, מחמת שיכול אדם להיות עני מרוד ולגור בארמון פאר מחמת סיבות שונות, יכול להיות בית מט ליפול וגדר מפוארת ומרשימה, גם כוס מזהבת ומקושטת ביהלומים יכולה להיות מלאה בבוץ.

חנוך העניני: מקיפין משמעות נוספת לה, היא מקיפה על החפץ מבחוץ, אם כן לעולם המקיף יהיה גדול יותר ממה שבפנים, כי הוא חייב להקיף אותו מכל עבריו, על כל פנים לעניינינו, לאחר עבודתנו בארבעים יום שמר"ח אלול עד יום הכיפורים, שהגיעה לשיאה בעשרת ימי תשובה ויום הכיפורים, הכנסנו בליבנו הארות נפלאות וחשק עז לעבוד את השי"ת ולהיות דבוק אליו בכל זמן ובכל מצב, הארה זו - אם לא נעשה לה חומה וגדר, אם לא נקבע לה גבול חזק, יכולה היא חס וחלילה להיאבד ולשקוע בתהום הנשיה.

על כן נתן לנו ה' אלוקינו מיד לאחר ימי התשובה יום טוב שהוא תקיף במצוות, לולב ומיני הכוללים עשרות ומאות פרטי דינים, סוכה על כל החומרות והקולות שבה, מלבד היום טוב

אסכנו לי חסידי...

שיחת חברים בדרכי רבותינו

ויעינו תחבקני - הארת העקיפים בימי הסוכות בדרך העבודה

עקיפין על דרך העבודה | הגדר תמיד טובה על הבית! | הסוכה כמאט הפגנה תמיד על בניה | הבן החכם נעצל את ההזדמנות לפייס גם את האבא | נעניעו הוללב לגלות את הטוב שבו הרוחות | הקפת הבימה בכל יום ובהושענא רבא | החקפות הנוראות ביום שמיני עצרת

וסוכה תהיה לצל יומם, השטן והיצה"ר איבדו את שליטתם כליל ביום הכיפורים הקדוש והנורא, הוזהר הקדוש מתאר כי עם זאת יום הכיפורים, השטן חוזר וניער ועיניו הושכות... כל החטאים העוונות והפשעים, כל הקטרגים והחומות החוצצות בין קוב"ה לכנסת ישראל שעמל ויגע למשך שנה שלמה - כולם נמחקו ונעלמו, יבוקש את עוון יהודה ואינו.

לא זאת בלבד, אלא כל מיני הבלים רעים שנותרו בחלל העולם מעבירות המורות רח"ל שעברו יהודים רחוקים ל"ע ולא זכו לשוב עליהם בתשובה, ונותרו מזה בחלל העולם הבלים רעים, גם הם נמחקו ולא השאירו אחריהם זכר, היצר הרע כועס, זועם!

סיכום מפורש יש להשי"ת אתו בבריאה... רשות יש לו להסמין ולהכשיל, ולאחר מכן לקטרג ולגרום רעות חלילה ליצורים, ואילו על רחמים ועל סליחה, מעולם לא 'סיכמו' עמו.

השטן מחפש כביכול את בני ישראל, רודף אחרינו כמו שלבן רדף אחר יעקב, אבל ריצתו - לשווא היא, רודף ורודף ואינו מוצא שום עבירה בימים אלו, כלל ישראל נמלט הימנו, רץ הוא אחר דבר מצוה, לולב ואתרוג, סוכה ונויה, הון רב מוול כמים בחביבות מצוה, השטן אינו מצליח בשום אופן 'לתפוס' את כנסת ישראל באיזה פגם.

ממשיך הוזה"ק ומתאר - נמלט היהודי מהשטן ויצר הרע לתוך סוכתו, ואל הסוכה, אל הסוכה אין רשות ליצר הרע והשטן להכנס אפילו להבטה בעלמא - ויעקב נסע סוכתה, יעקב מטמין עצמו בתוך הסוכה מלבן הארמי המבקש לרדפו ולאבד נפשו, יתבוננו החברים בהארת הדברים, הארת מצות סוכה והקפת התיבה, הארת הקפת התיבה שבעה פעמים בהו"ר, והארת פנימיות ההקפות ביום שמיני עצרת ושמחת תורה.

והרגל עצמו על כל דיניו, ובו הימים לא ניתנו אלא כדי שיעסקו בתורה, אלו הם המקיפים והכלים שעל ידם עושים אנו כלי וחומה לאורו יתברך ששורה בקרבנו מימי הרחמים והרצון.

יעקב יצחק: הדברים נפלאים, אך לא אסרב לאחד מן החברים שביקש להעמיק... ידידנו ר' ברוך מרדכי האיר כי בכל חג הסוכות יש שני סוגי הקפות, האחד הוא הסוכה המקפת אותנו, והשני שאנחנו מקיפים את הבימה עם הד' מינים, חשבתי פעם על מהות המקיפין כי ההקפה יכולה להיות רק אם מושלמת מכל צדדיה, זאת אומרת באותו המקום בו העיגול או כל מקיף שהוא מתחיל שם חייב הוא להסתיים, באם לא אינו מקיף הוא, הרי שהוראת העיגול וההקפה היא שכל האור, כל הבריאה, כולה מתחילה ומסתיימת בנקודה אחת, עוד נשוב ליסוד זה בהמשך.

באריז"ל מבואר כי בכדי לזכות להקפה דסוכה לא נדרש מהאדם שום עבודה, רק להיכנס לסוכה, ואדרבה באם יגע האדם על מנת לשבת בסוכה, מצטער פטור מן הסוכה, כי אור הסוכה משמעותה אור עליון מאד כמו שבכל הבריאה ידוע כי אמת לעולם לא תעזוב את בנה העולל, יהיה מה שיהיה ויהיה מי שיהיה, כן אור הסוכה

המתגלה בכללות, הארת אהבת ה' עצומה לכל איש ישראל יהיה מי שיהיה ויהיה מה שיהיה, כבר אמר חכמים במסכת סוכה - ראויים כל ישראל לישב בסוכה אחת, כי עצם מהות הסוכה היא שהיא כמו אמא המקבלת ואוספת את עולליה לאחר יום ארון, גם אם היה ילד שהתלכלך ועדיין לא התנקה עד הסוף, גם אם הבן לא התנהג כשורה, את כולם היא אוספת ומחבבת.

ראש החבורה: הארת המקיפין של הסוכה הנוגע לעבודתנו היא, לגלות בקרבנו את אהבת ה' העצומה שאוהב אותנו ללא שום תנאי, האור שמאיר עלינו גם אם איננו ראויים, כוס מזהב יכולה להיות מלאה עם בוץ, אך הזהב שבכוס תמיד תישאר זהב מופז, הגילוי הנפלא של הסוכה היא שתמיד תמיד תמיד השי"ת עמנו, מקיף אותנו, אוהב אותנו, תמיד יהיה לנו מקום במחיצתו, ותמיד יחפוץ את קרבתנו ואהבתנו.

שלמה חיים: אם נמשיך את המשל שר' יעקב יצחק המשיל לאמא שתמיד אוספת את ילדיה גם אם הם חטאו כלפיה, הרי שאחר כך מגיע האבא... ואצל האבא אין כל כך הרבה רחמים ואהבה, האבא יכול לכעוס ואפילו להעניש חס ושלום, אם כן מה לו ליהודי האור הזה בסוכות, אם לאחר הסוכות, או אפילו בסוכות עצמו, בשעה שהוא אינו בסוכה אינו מאיר עליו אור זה, כיצד נוכל לשמר בקרבנו הרגשה נפלאה זו של דבקות ואהבה, שתהיה שלנו ולא חלילה משהו זמני וחולף.

יעקב יצחק: נקודה חשובה ונפלאה העלת ר' שלמה חיים! למטרה זו בדיק הורו לנו חז"ל את סדר ד' המינים, את ברכת הד' מינים והנענועים הראשונים עושים בסוכה, כי על ידי הברכה והנענועים לכל ו' רוחות השמים אנו ממשיכים על עצמנו בכל יום ויום הארה מאותו אור עליון ששורה בסוכה דווקא וממשיכים אותה אלינו, בכל יום הארה אחרת מז' המידות המאיר ביותר באותו היום, גם בנענועי ההלל ממשיכים אנו על עצמנו ועל כל רמ"ח אברינו ושס"ה גידיו את ההכרה כי אנחנו בניו אהוביו של השי"ת לעולם, בכל מצב ובכל זמן!

חנוך הענין: זה התשובה לשאלת ר' שלמה חיים, אם הילד באותו הזמן שאמו אוספת אותו ומחבטת אותו אליה יש לו שכל ודעת, אזי הוא אומר לה – אמא אכן התנהגתי שלא כשורה אבל כבר התחרטתי עליה מעומק לבי, כבר הבטחתי לעצמי שדבר כזה לא יישנה שוב! א מאמע בלאבט א מאמע, ואפילו אחר כך כשהאבא מגיע היא מלמדת זכות על הבן, מגלה לאבא כי הבן כבר גילה את דעתו שרצונו רק בעשיית טוב וחסד, וכבר התחרט על כל הרע שעשה מעומק ליבו.

כשאדם מנענע את ד' המינים הוא לוקח את הטוב שבמידת החסד שמתגלה בצד דרום, את הטוב שבמידת ההוד המתגלה למטה, מנענע לאותו רוח ומחזיר אל עצמו כאומר לבורא עולם – הריני חפץ רק בטוב ובחסד הנשפע מכל רוח ורוח, מאי דהוה הוה וכבר שבתי עליה בתשובה וחרטה מעומק לבי ביום הכיפורים, מה שאני מבקש ומחפש כעת הוא רק את הטוב בכל צד וצד.

ברוך מרדכי: על פי האור החדש שגילה לנו ר' יעקב יצחק, אולי אפשר להבין את מהות ההקפות עם הלולב, לאחר שאנו מנענעים את הלולב ומגלים ומבררים בקרבנו מה הוא הרצון האמיתי והזן שלנו, אנו מקיפים את הבימה והספר תורה עליה, כי הספר תורה היא זו שמגלה לנו מה רצונו יתברך מעמנו, אנו מקיפין את הבימה פעם אחת עם ד' המינים שזה עתה ביררו בקרבנו את הרצון האמיתי והזן לעשות רק רצונו יתברך בכל פינה ופינה, בכל יום ויום מגלים ומבררים אנו במידה אחת כי רוצים אנו לעשות רק רצונו יתברך באותה המידה, ביום הראשון מידת החסד, בשני בגבורה, בחמישי במידת ההוד ובשישי ביסוד, ועל ידי ההקפה אנו עושים גדר וחומה לטוב שביררנו באותה המידה.

אהרן יוסף: עד שמגיעים אנו להושענא רבא יום ערבה – סלו לרכב בערבות, בו מתקנים ומבררים אנו את מידת המלכות, דהיינו שכוחות הגוף והנפש כולם משועבדים לעבודתו ית"ש בלבד ללא שום מחשבה אחרת, מה מתוקים דברי כ"ק מן אדמו"ר שליט"א כי כשמגיע יום בירור כלל המידות, ביום בו אנו צריכים לחתום בקרבנו כי אכן כל המידות משועבדות לעבודתו ית"ש, כל איש ישראל מתמלא בשברון לב, כי מי יאמר זכיתי ליבי שאכן כלי נפשנו מבוררים ומתגלים בהם רק טוב – יום ערבה קראו לה חז"ל, כי הערבה אין בה טעם ואין בה ריח, מרגיש היהודי כי למרות הכל, אכן זיכה אותו השי"ת לברר טוב ועוד טוב, חסד ועוד חסד, אך אכן כולם משועבדים רק לעבודתו ית"ש?

מתוך שברון לב זועק היהודי להשי"ת – הושענא! ישבתי בסוכה, קניתי ד' מינים מהודרים ונענעתי בהם כל פרטיו ודקדוקי, שמחנו בשמחת בית השואבה עם השכינה הקדושה,

» המשך מעמוד א' דברות קודש

רגיל וקבוע בו. **ממילא התשובה היא דווקא במה שמתגבר על יצרו באותו מקום ומצב**, אבל במה שיתגבר עליו בהיותו במקומו הקבוע, אין רבותא כל כך.

סוכה – הכנעת היצר במצב עראי

זהו טעם מצות סוכה, שאמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי (סוכה ב.). כפי שנתבאר שבחג

הסוכות נתעלה היהודי בעבודת התשובה, ואזי צריך לשעבד עצמו לרצונו יתברך אף בדירת עראי - שלא במקומו הקבוע, שבכל יום מזכך מידה אחת להיות משועבדת לבורא יתברך בכל זמן ומצב, ובזה משלים תשובת יום הכיפורים להיות כל מציאותו דבקה בה' יתברך.

זהו ענין חג הסוכות כנגד יעקב אבינו, דכתיב 'ולמקנהו עשה סוכות', כי כבר דייקו הספרים הקדושים

צילא דמהימנותא – אמונה שכל השפע ברכת ה'

ולזה נתברך יעקב יתן ויחזור ויתן, שעל ידי שנשפע לו בכל עת כפי צורכו ואין נשפע הכל בבת אחת, מתבונן ומכיר תמיד שהוא ברכת ה'. אבל עשו אמר 'הלא אצלתי לך ברכה' (בראשית כו לו), שלא היה חפץ אלא בברכה אחת, כי לא היה חפצו אלא בשפע עצמו, בלא לקשר הכל לה' יתברך לידע שהוא ברכת ה'.

זהו ענין הסוכה, שהיא שמירה מכחו של עשו, כדאיתא ב**זוהר הקדוש** (הנאמר לפני התקיעות - אמור צח: ברע"ט) שאחר תפילת

ישבתי עם בני משפחתי שמחתי ושימחתי אחרים בשמחת היו"ט, אבל טאטע זיסער – הושענא! אני עדיין לא יכול לומר כי אכן הנני שייך לגמרי אליך ורק אליך, הושענא רבה! אין לי שום מוצא וישועה מבלעדיך.

כמה אוהב השי"ת זעקה זו! השי"ת רוכב על זעקת הערבה! סלו לרכב בערבות! מתוך אותו שברון לב נחתם דינם של בני ישראל לטובה ולברכה, חותם של אהבה, חותם של חסדים, ביום השביעי מקיפים את הבימה עם הלולב שבעה פעמים, להורות כי על אף שעבדנו בכל יום והמשכנו את החסדים ואת הטוב בכל יום ויום מכל מקום עיקר ההשפעה על נפשנו תהיה בעת שנכיר ונדע כי באמת אין בנו כח לעשיית טוב רק על ידי השי"ת בעצמו, ומזה נעשה החותם הפנימי על נפשנו לטב ולחיין ולשלם.

ראש החבורה: ההקפה עם הלולב את הבימה הוראתה היא לשמור בעצמנו את החסדים והקדושות שזכינו להם על ידי הנענועים ואמירת ההלל, אין אנו מסתפקים עם האור הכללי שמאיר השי"ת בחסדו בימי הסוכות בסוכה, אלא ממשיכים אנו את האור אלינו, אל כל רמ"ח ושס"ה אברינו, אל מוחנו וליבנו, מחשבותינו והגיגותינו, דיבורינו ומעשינו, אבל אף על פי כן כשמגיע יום הושענא רבא וכנסת ישראל מרגישה שאין היא ראויה מצד עצמה לשום השפעת טוב וחסד, והיא מבקשת חסד ורחמים מאיתו ית', שברון לב זה תביעה אצלו ית"ש מאד מאד!

על ידי שברון לב זה זוכים לעשות חותם ומקיף לכלל ההשפעות של ימי הרחמים והרצון בכלל, ושל חג הסוכות בפרט, ולהורות זאת אנו מקיפים הבימה שבעה פעמים לכלול את כלל המידות של ימי הסוכות.

יעקב יצחק: מכאן מגיעים אנו ליום הגדול והקדוש – שמיני עצרת, בו השי"ת בכבודו ובעצמו כביכול מבקש מעמנו – עכבו עימי עוד יום אחד, ביום זה לוקחים את הספר תורה בעצמו בידינו, את התורה הקדושה שהיא שמותיו של השי"ת, אותה אנו לוקחים בידנו ואיתה אנו מקיפים, עם אורו ית"ש בעצמו אנו מקיפים את כל העולם כולו, אתה הראת לדעת כי הוי"ה הוא האלוקים אין עוד מלבדו, העולם כולו נהפך להיות מעגל אחד גדול של כנסת ישראל שמכריזה ואומרת, מראש ועד סוף הלא אב אחד! אין שום שינוי בין העולם העליון לעולם התחתון, בין עולם הזה לעולם הבא, בין רוחניות לגשמיות, כולם הם כלים לגילוי אורו ית"ש.

את כל הכוחות כולם אנו משעבדים וחותמים רק לאורו ית"ש, לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם, ובעוד דאיהו בלחודוהי עם מלכא שאיל ליה כל צרכו, ומה הצורך הפשוט של איש ישראל – להיות תמיד עמו במחיצתו של השי"ת!

בכתוב 'זיבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות על כן קרא שם המקום סוכות', אמאי קרא שם המקום על שם הסוכה שהיא דירת עראי שעשה למקנהו. שלהורות בה שיעקר חשיבות העבודה במה שדבוק ביוצרו אף במקום ובמצב עראי, וכנגד ענין זה נתקן חג הסוכות.

שבת חול המועד סוכות, אושפיזא דיעקב, תשפ"ה, ליל שבת

נעילה נצרכים לשמירה מעשו ולזה 'ויעקב נסע סכתה', כי אחר עבודת ראש השנה ויום כיפור, זוכים בחג הסוכות לשפע ברכה מלעילא - חג האסיף. ועל ידי שנכנס בסוכה - צילא דמהימנותא ומכיר שהכל ברכת ה' ניצול מכחו של עשו. לזה קרא יעקב המקום על שם הסוכות שעשה למקנהו, כי בעת שנפרד מעשו 'ויעקב נסע סכתה', כדי לנצח כחו של עשו, הוא על ידי שבכל מקנהו וקנייניו יודע שהם ברכת ה', שהוא ענין הסוכה.

שבת חול המועד סוכות, אושפיזא דיעקב, תשפ"ה, רעוא דרעיון

יום הערבה - בקשת הדבקות במתנת חנם

דוד המלך אושפיזא קדישא דהאי יומא, מבקש בתהלים (פו) **‘פנה אלי וחנני תנה עוזך לעבדך והושיעה לבן אמתך’**. עבודת החודש הזה היא ‘פנה אלי’, **תקוותנו ובקשתנו שנוכה לעמוד פנים בפנים לפני ה’ יתברך**. בעת שניגש היהודי בפעם הראשונה לאמירת הסליחות, אומר ‘באלו פנים נשפוך שיחים’. אמנם על ידי כל עבודת החודש, נתן לנו הבורא יתברך ברוב רחמיו וחסדיו פנים לעמוד לפניו.

‘פנה אלי וחנני’ - במתנת חנם

אלא שאף אחר כל עבודתנו, בבוא יום הושענא רבה, שבו נשלם חותם הדבקות בנפשות ישראל, מתבונן היהודי ומבין שמצד עצמו אינו ראוי וכדאי לעמוד פנים בפנים לפני יתברך. ואזי אינו מבקש אלא ‘פנה אלי וחנני’ - **שיזכה לעמוד לפניו יתברך במתנת חנם**.

בעת הזאת נוטל את הערבה שאין בה טעם ולא ריח, ומשווה עצמו לערבה בהיות שמצד עצמו אינו יכול לבקש מאומה. ובכוונה זו מגביה את הערבה קודם החבטה, כי ההגבהה מורה על **תשוקה עצומה לה’ יתברך שימשיך לנו חיים**, ‘זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים’, כי אמנם אנחנו כערבה

שאינן בה טעם ולא ריח, ואיננו מבקשים מאומה בזכות מעשינו, כי אם בכח הרצון העליון שחפץ ה’ יתברך להמשיך לישראל חיים טובים, ‘פנה אלי וחנני’ - במתנת חנם.

באריז”ל (שער הכונות סוכות דרוש ו) איתא שהחותם של הושענא רבה הוא ממילוי שם אהי”ה והוא בגימטריא משנה, ולזה קורין משנה תורה. והרמז, כי שם אהי”ה הוא שם התשובה, ומילוי שם אהי”ה מורה על הרצון הפנימי. **כי ביום ערבה בעת השער לא סגור, עורך היהודי חשבון נפשו ומתעורר בתשוקה ורצון עצומים לייחד עצמו עם הבורא יתברך**, שכל רצונו ‘אתה הראת לדעת כי ה’ הוא האלהים אין עוד מלבדו’. ובגודל תשוקתו יודע שאין לו לקוות אלא שיחננו ה’ יתברך במתנת חנם, וייחד לבבו לאהבה וליראה את שמך, שלא יתקשר וייתייחד אלא לדבר שהוא רצונו יתברך.

במתנת חנם אין שייך קטרוג

וכיון שרואה הבורא יתברך בקשת היהודי בגודל תשוקה ורצון, ובקשתו במתנת חנם, משפיע לו חותם בנפשו שנחתם בו הדבקות בו יתברך. וענין החותם, שאין על זה שום קטרוג, כי בעת שמשפיעים ליהודי לפי מעשיו, שייך על זה קטרוג

גילוי מלכות ה’ על ידי עבודת בני ישראל

כבודו יתברך בעולם החומר, הוא מכח עבודתו בימים הקדושים.

כן הוא בענין גילוי כבודו יתברך בבוא עת הגאולה, **שבים ההוא יכיר כל אחד מישראל כיצד נפעל גילוי כבודו יתברך על ידי עבודתו בזמן הגלות**. כמאמר הכתוב (ישעיה כה ט) ‘ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה’ קוינו לו’, שבעת יזכה היהודי לראות גילוי כבודו יתברך, יראה באצבע ויאמר ‘זה ה’ קוינו לו’, גילוי זה נפעל על ידי שבחשכת הגלות קוינו לישועת ה’ והתחזקנו באמונתו ובגילוי כבוד מלכותו.

דע מה שנפעל על ידי עבודתך

ומיום שמיני עצרת יקח היהודי כח לעבודתו בצאתו לימי החול, בידועו שלא על ידי עבודתו בימים הקדושים בלבד נפעל בעליונים ובתחתונים, **אלא אף בעבודתו בכל ימות השנה**, כי בכל התחזקות בהתגברות היצר ובכל חיזוק בתורה ותפילה נתעורר שמחה למעלה ונשפע בנפשו אמונת ה’ ונמשך על ידי זה גילוי מלכותו יתברך בעולם, עד שיהא הגילוי בשלמות בביאת הגואל.

יעזור ה’ יתברך שנוכה ליטול עמנו הארת הימים הקדושים. והרי אמרו חז”ל (אבות ד ב) מצוה גוררת מצוה, אם כן אחר כל המצוות שזכינו לקיים בחודש הזה התקיי במצוות, **ודאי נזכה לקיים עוד ועוד מצוות**.

בתפילה אומרים, ‘ותתן לנו ה’ אלקינו את יום חג הסוכות וכו’ ושמיני עצרת זמן שמחתנו’. אפשר ששמחתנו, לשון רבים, מורה אף על ה’ אלקינו, **שכביכול שמח בעבודתנו במועדים**. יעזור ה’ יתברך שיקיים ‘הי כבוד ה’ לעולם ישמח ה’ במעשיו’ (תהלים קד לא), ונוכה לגילוי כבודו יתברך בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו.

נעילת ההגה שמיני עצרת תשפ”ז

שעיקר הבקשה על שלמות הגילוי בביאת המשיח, **נפעל על ידי זה אף בזמן הזה לגלות כבודו יתברך בעולם בכל ימות השנה**, ובפרט בנפשות ישראל להאיר בהם אמונה ברורה שהבורא יתברך אין עוד מלבדו, וכל דבר הנאדע עמם ונאדע בעולם הוא בהשגחה פרטית ממנו יתברך.

בשמיני עצרת נתגלה

שגילוי המלכות היא בכח עבודת בני ישראל

עוד אמר להם הקב”ה שלא זו בלבד שאינו נוטל מהם הארת המועד אחר עבור המועד, **אלא אני מוסיף לכם מועדות שתשמחו בהם, שנאמר ‘ביום השמיני עצרת’**, כי ביום שמיני עצרת זוכים ישראל לדבקות ביוצרם באופן נעלה ביותר, ואזי נתגלה שגילוי כבודו יתברך בעולם נפעל על ידי עבודתם. וזהו ‘עצרת תהיה לכם’, ביום זה נגלה שגילוי המלכות הוא **לכם - שלכם**, בכח עבודתכם. וכל אשר זוכה איש יהודי בימות השנה להתחזק באמונת ה’ ולגלות

‘אהללה בוראי’ על שפע הטוב

בעת שזמרו ‘ואני בעודי אהללה בוראי’, עלה בדעתי כי בבוא הימים הקדושים, הננו מתפללים ומבקשים מה’ יתברך להשפיע לנו שפע בגשמיות וברוחניות. ואיננו מסתפקים במה שנשפע עד עתה, אלא מבקשים שיוסיף להשפיע לנו עוד מידו הרחבה והמלאה.

ואם תאמר הלמא נצרכים ישראל להוסיף להם עוד שפע, על זה אמר ‘ואני בעודי’ - על ידי שיוסיף לנו הבורא יתברך עוד שפע, ‘אהללה בוראי’ על טובו וחסדו, ויתרבה כבוד שמים, **לכן כדאי וראוי להשפיע לנו שפע רב**.

אושפיזא דמשה רביא מהימנא, תשפ”ד